

LAICKÉ ČÍTANIE DEJÍN FILMOVEJ HUDBY

Juraj Malíček

Dejiny filmovej hudby Mervyna Cooka sú po *Dejinách filmu* a *Umení filmu* od Davida Bordwella a Kristin Thompsonovej tretou veľkou encyklopedicko-odborne-náučno-populárno-prehľadovou knihou o kinematografii, ktorá nie je určená výhradne „odbornej“ filmovej verejnosti, nech už to znamená čokoľvek. Inak sformulované – Cookove *Dejiny filmovej hudby*, rovnako ako *Dejiny filmu* a *Umenie filmu* – nie sú napísané výsostne pojmovým jazykom v rámci uzatvorenej jazykovej hry filmovej vedy, ale ich jazyk, hoci dostatočne odborný, náročný, relevantný, hutný a tak ďalej, je široko prístupný komukoľvek, kto sa na filmy nielen rád díva, ale si o nich aj rád číta – a čosi o nich vie, resp. rád by vedel – avšak ich odborné „štúdium“ mu nie je profesiou, ale povedzme koníčkom, záľubou, vášňou...

Taký jedinec má možno profil na ČSFD, občas i prispeje, orientuje sa v kinematografii, je fanúšikom, jednoducho, žije filmom, ale film mu nie je dennou skyvou chleba. Má prehľad (nielen o filme) a ambície rásť. Práve preto zvláda základný pojmový aparát. Avšak, a toto je nesmierne dôležité, nehovorí jazykom vysokej filmovej teórie, nerozlišuje medzi drobnými významovými nuansami viac či menej frekventovaných pojmov vypovedajúcich o filme cez platformu vedeckého diskurzu o nich. *Dejiny filmovej hudby* o tom vedia a rešpektujú to, preto sa im dá bez zásadnejších problémov porozumieť. A tu sa dostávame do čisto vkusovej roviny – toto je prístup, ktorý sa mi náramne páči a náramne mi vyhovuje. Populárno-náučná rétorika, náležite odborná a zároveň prijateľne zjednodušujúca – aj za cenu využívania štylisticky vďačných emocionálne zaťažených floskúl viažucich sa predovšetkým na kategórie výrazu. Teda žiadna veda a žiadna čistá teória, ale fundované rozprávanie o vývoji filmovej hudby. Analyticko-interpretáčna metóda v službách historizujúceho genealogického prehľadu. Veľmi dobre.

Na druhej strane, tam kde Cooke historik filmovej hudby berie na čitateľa ohľady, Cooke muzikológ, hudobný teoretik, či nebodaj hudobný vedec čitateľovi už v ústrety vychádza len minimálne a predpokladá viac než laickú erudíciu v príslušnej muzikologickej terminológii. Harmónia ešte nemusí predstavovať problém, keď sa však Cooke púšťa do hlbších muzikologických analýz a rieši, povedzme, zmenu tempa v rámci rytmickej štruktúry kompozície, je dobré mať poruke nejaký muzikologický slovník.

Našťastie, nedeje sa tak príliš často; podobné hlbšie ponory do hudobných diel sú skôr fragmentárne a keď Cooke potrebuje nejaké svoje tvrdenie podporiť, rieši to cez argumentáciu odkazom na poznámkový aparát alebo na pramenný zdroj.

Inak sa mi Cookove *Dejiny filmovej hudby* javia ako vynikajúce čítanie – čítanie s atmosférou, z ktorého je jasne cítiť autorov osobný vzťah k téme. Cooke píše nielen o tom, v čom sa bez pochyby veľmi dobre vyzná, ale hlavne o tom, čo má, prípadne nemá rád. Preto je osobný, nezdráha sa vyrieknuť hodnotiace súdy a čo je najlepšie, veľmi rád klebetí. Cookove dejiny sú živými, plastickými dejinami plnými ilustratívnych historiek a zákulisných odhalení.

Ťažiskom dvanástich kapitol je samozrejme Hollywood, inak povedané, Cookove dejiny sú písané anglo-americkou optikou, avšak veľmi erudovane pôsobia aj kapitoly venované filmovej hudbe v Británii, vo Francúzsku, v Sovietskom zväze, v Bollywoode – pochopiteľne, ale aj v Taliansku a Japonsku, kde však dochádza k nie najšťastnejšej redukcii.

A o Liškovi ani zmienka, ale to sa dalo čakať.

Bez ohľadu na tieto limity sú Cookove *Dejiny filmovej hudby* povinnou jazdou, nie kvôli rozsahu a obsahu, ale kvôli pragmatizmu ako ústrednému metodologickému princípu. Východiskom takéhoto uvažovania o dejinách filmovej hudby je poznanie, ktoré sa neškoleným filmovým fanúšikom môže zdať až banálne, avšak zdá sa, že v predmetnej problematike vôbec nie je, resp. nebolo samozrejmé. Ide o skutočnosť, že hudobná, hudobno-zvuková zložka filmu je prinajmenšom rovnako dôležitá ako zložka obrazová. Filmy bez hudby jednoducho nefungujú, len obrázky nestačia.

Samozrejmosť? Na úrovni recepcnej praxe iste, na úrovni systémovjšieho uvažovania o filme zjavne nie, teda aspoň podľa Cooka. Dnes, v konfrontácii s veľkou filmovou epikou, ktorá by bez hudby celkom stratila potenciál výrazu, sa zdajú úvahy o dôležitosti filmovej hudby v kinematografii celkom nemiestne, vo svetle Cookovej interpretácie dejín filmovej hudby ide o jeden z ústredných problémov.

Filmy máme samozrejme napozierané, zároveň ich však máme aj napočúvané, pričom platí, že ono počutie, počúvanie filmov, trebárs i spätne v pamäti redukované na krátky melodický fragment leitmotívu – tie Williamsove si pamätáme mimoriadne dobre,

podobne Shorove, Shifrinove, Badalamentiho, Morriconeho – je vzhľadom k tomu-ktorému filmu rovnako významovo nosné ako kamera či réžia. Preto je mimoriadne zaujímavé sledovať, ako sa také čosi rodí, odkiaľ sa to vzalo, a prečo to funguje.

Neviem, asi nepoznám dosť kinofilov na to, aby som robil predčasné závery, avšak každý z filmových fanúšikov v mojom okolí má zbierku soundtrackov – nie(len) pesničkových samozrejme. Soundtracky z rôznych filmov, rôznych režisérov a rôznych hudobných skladateľov. Keď som sa ich, už poučený Cookom, spýtal prečo, prečo skutočne práve týchto a nie iných, inak ako cez kategórie vkusu odpovedať nevedeli. Ja, po čítaní Cooka už áno. Som romantik – nie romantik ako milovník spredmetnej nehy, ale romantik ako priaznivec romantizmu. Všetky moje obľúbené soundtracky sa dajú počúvať práve cez tento kľúč.

Som povrchný – ešte nie dosť, ale pracujem na tom: povrchnosť tu znamená, že som priznaným stredom svojho sveta, som svojou najväčšou autoritou. Preto k podobným knihám, ako je Cookova, pristupujem vždy rovnako. Zalístim si v registroch. Tu sú dva, menný a filmový, a v oboch som našiel dosť mien a názvov na to, aby som už o Cookovej erudícii nepochyboval, hoci ma samozrejme zamrzelo, že nie všetky mená a názvy, ktoré by som ja v dejinách filmovej hudby hľadal, do nich Cooke aj zahrnul. Skutočne ma ale mrzí iba jediné meno: Frank Skinner – *Hellzapoppin* (1941; H. C. Potter). Ale to sa stáva, zjavne som ho považoval za významnejšieho, než v skutočnosti bol. Dôležitejšie je, že s mnohými menami som sa v Cookových dejinách stretol prvýkrát. Ale teraz už viem, a áno, cítim sa podstatne vzdelanejší.

Iný je s *Dejinami filmovej hudby* problém, a omnoho podstatnejší. Chcelo by to nekonečne viac času, lebo skutočne fantastickým a napíňajúcim čítaním Cooka by bolo také jeho čítanie, ktorého súčasťou by bolo počúvanie – nie však len fragmentov spomínaných skladieb, ktoré mám zhodou okolností doma, ale všetkého, čo Cooke spomenie.

No nič, mám čo robiť, Cookove *Dejiny filmovej hudby* aj tak v žiadnom prípade nie sú záležitosťou jedného prečítania.

Mervyn Cooke, *Dejiny filmovej hudby*. Praha: Casablanca / Nakladatelství AMU 2011, 568 s.